

IN MEMORIAM GRIET MARÉCHAL (1942-2019)

Totaal onverwacht overleed op 10 december 2019 ons medelid Griet Maréchal. Tien dagen voordien, op 30 november, had ze nog deelgenomen aan de dag van het Gentse historische onderzoek van onze Maatschappij in het Stam en wie toen aanwezig was had nooit deze afloop kunnen vermoeden.

Griet is geboren in Brugge op 16 november 1942, ze was een van de vijf kinderen van keramist, glazenier en schilder Joost Maréchal en Hilda Welvaert. Haar familie verhuisde na de oorlog naar Eeklo, ze liep er school aan het Onze-Lieve-Vrouw ten Doorn instituut, en schreef zich in 1960 als geschiedenisstudentin in aan de toenmalige Rijksuniversiteit te Gent. Voor haar licentie, die ze in 1964 behaalde, schreef ze een verhandeling over het hospitaal Onze-Lieve-Vrouw van de Potterie in haar geboortestad Brugge tijdens de middeleeuwen. Griet behoorde tot een cohorte geschiedenisstudenten waarvan een disproportioneel deel ook een doctoraat zou behalen: niet minder dan zeven op de 26 afgestudeerden van dit promotiejaar¹. Het onderwerp van haar licentie zou verder uitgediept worden in het doctoraat dat ze in 1974 verdedigde: ‘Het hospitaalwezen te Brugge in de Middeleeuwen. Een institutionele en sociale studie’. Promotor van zowel licentie als doctoraat was onze betreurde ere-voorzitter prof. dr. Raoul C. van Caenegem. Van dit doctoraat verscheen in 1978 een boekeditie². In haar onderzoek schetst Griet het beeld van een divers aanbod aan sociale en medische ondersteuning waarvoor het initiatief uitging van de Brugse burgerij/patriciaat. Deze initiatiefnemers werden geleidelijk aan aangevuld met vertegenwoordigers van de ambachten, maar uit alles blijkt een steeds striktere omkadering van en controle over de hulpbehoevende stadsgenoot, zieken en armen door elkaar. Ze keerde zich eveneens, met overtuigende argumenten, tegen de zogenaamde en vooral in de traditionele Duitse mediëvistiek naar voren gebrachte these van de “*Kommunalisierung*”. Een visie die het initiatief voor de stichtingen van hospitalen bij de kerk zoekt, en een recuperatie door stedelijke autoriteiten achteraf voorop plaatst. Deze verhouding moet volgens haar omgekeerd worden, het initiatief ging van de steden uit. Wat in het geval van de grote Vlaamse steden door veel ander onderzoek achteraf is bevestigd: ze volgen

---

¹ Het gaat, naast Griet, over Gustaaf Asaert, Luc De Ryck, Helmut Gaus, Hilde Symoens, Hugo Thoen en Paul Vandewalle. Allen, behalve De Ryck (VUB) behaalden hun doctorstitel aan de RUG: Aurèle Looman, *Adresboek van het OSGG. 125 jaar Oud-studenten Geschiedenis Universiteit Gent, 1891-2015*, Gent, OSGG, 2016, p. 20.

² Griet Maréchal, *De sociale en politieke gebondenheid van het Brugse hospitaalwezen in de middeleeuwen*, Kortrijk, 1978, (Standen en Landen LXXIII), 372 p.

nu eenmaal een andere logica dan de doorgaans veel kleinere Duitse steden waar vergeleken met Vlaanderen de invloed van de kerk ook veel strikter verliep. Dergelijk thema, hospitaalgeschiedenis en geschiedenis van de armenzorg, was heel typerend voor de sociale tournure die de geschiedvorsing toen kenmerkte, dit onder invloed van wat in toenmalig gidsland Frankrijk in de context van het tijdschrift ‘*Annales. Economies, sociétés, civilisations*’ gangbaar was. Het weze dan wel dat – Raoul van Caenegem als promotor oblige – een institutionele insteek er ook bij hoorde. In de jaren volgende op het behalen van haar doctoraat (en in enkele gevallen ook al voordien) schrijft Griet vele bijdragen, onder meer in het ondertussen ter ziele gegane tijdschrift ‘*Annalen van de Belgische Vereniging voor Hospitaalgeschiedenis*’³. Het brede onderwerp van hospitaalgeschiedenis zal haar blijven boeien uiteraard, en dit in een bredere context dan die van haar geboortestad Brugge, enkele van haar laatste bijdragen over deze thematiek hebben immers betrekking op Gent en verschenen onder meer in de *Handelingen van de Maatschappij*⁴. De reden die deze heroriëntering verklaart, ligt voor de hand: in 1965 was Griet met brio geslaagd voor het examen van archivaris-paleograaf en op 16 maart 1966 trad ze in de graad van attaché in dienst van het Rijksarchief te Gent. Ze doorliep er de gebruikelijke *cursus honorum*: assistent in 1968, werkleider in 1974 en uiteindelijk in 1979 afdelingshoofd inspectie in het algemeen rijksarchief in Brussel. In haar Gentse periode, grotendeels onder leiding van die andere opmerkelijke ‘archiefdame’ (archivaresse zoals ze zichzelf voorstelde) Hilde Coppejans-Desmedt⁵, heeft Griet Maréchal zeer belangrijk werk verzet waarvoor elke historicus die zich met de Gentse geschiedenis inlaat haar dankbaar blijft. De inventarissen van enkele Gentse parochies en kerkelijke instellingen: de Sint-Michielsparochie met betrekking tot middeleeuwen en Ancien Régime, de Sint-Niklaasparochie

³ Zie in haar bibliografie: Juul Verhelst, Griet Maréchal. Een bio-bibliografie, in: Leen Charles, Gustaaf Janssens, Godfried Kwanten, Johan Vannieuwenhuysse, Juul Verhelst (red.), *Archiefselectie in Vlaanderen: de proef op de som? Huldeboek Griet Maréchal, aangeboden door de Vlaamse vereniging voor bibliotheek-, archief- en documentatiewezen*, Antwerpen, 2003, p. 39-41.

⁴ Griet Maréchal, Het Spaans militair hospitaal in Gent (1612-1804), in: A. Van Nieuwenhuysse, S. De Schampelre (ed.), *Geschiedenis: zijn werk, zijn leven. Huldeboek René De Herdt*, Gent, 2010, p. 193-212 en Van arm en ziek in het Sint-Baafsdorp en in het Spaans kasteel (13de-17de eeuw), in: *De burenen van de abdij. 800 jaar arm en rijk in de Machariuswijk*, Gent, Buren van de abdij, 2011, p. 33-34. Verder nog van haar hand: De vergeten Gentse parochie. Het Spaans kasteel in de 17de eeuw, in: *Handelingen der Maatschappij voor Geschiedenis en Oudheidkunde te Gent*, 65, 2011, p. 127-176 en Garnizoen, bevolking en parochie in de 17de eeuw, in: Fabien Audooen (red.), *Het Spaans kasteel Gent, van dwangburch tot woonwijk*, Gent, 2018, p. 52-83.

⁵ Mevrouw Coppejans zoals ze voor de vele gebruikers van het Rijksarchief door het leven ging, was een der eerste vrouwelijke gepromoveerde doctores aan de Gentse universiteit. Ze koos, na jarenlang als suppleante aan de RUG vroeg-moderne geschiedenis te hebben gedoceerd, resoluut voor een carrière in het archief, zie Thérèse de Hemptinne, Als een vrouwelijke collega met pensioen gaat. Geschiedenis, vrouwen en het glazen plafond aan de Universiteit Gent, in: Michiel Decaluwé, Véronique Lambert, Dirk Heirbaut (ed.), *Inter amicos. Liber amicorum Monique van Melkebeek*, Brussel, Koninklijke Vlaamse academie van België, 2011 (*Iuris scripta historica* XXVI), p. 346-347.

(voor de jaren 1793-1961), de abdijen van Groenenbriel en van Sint-Pieters (de rekeningen) leggen hiervan getuigenis af⁶. Het is evenwel vanuit Brussel en in de in vele opzichten ondankbare taak van het recupereren, redden en (soms voorlopig) inventariseren van de vele archivalia van enkele grote ministeries, provinciebesturen en lokale besturen in West- en Oost-Vlaanderen enz. dat Griet Maréchal haar vakgebied, de archivaliek fundamenteel mee beïnvloed heeft. Samen met Juul Verhelst⁷, collega en vooral partner en echtgenoot heeft ze het archiefwezen zoals dit nu bestaat en functioneert mee gestalte gegeven.

Griet is altijd een maatschappelijk geëngageerd en betrokken historica geweest, de oudere leden van ons genootschap zullen zich wellicht herinneren dat Griet en Juul traditionele verschijningen waren op de verkiezingslijsten van de Kommunistische Partij van België. Ondergetekende herinnert zich nog levendig hen ooit ter hoogte van de Visserij 'betrap't te hebben op het aanplakken van verkiezingspropaganda in een werkplunje van archivaris! Naast haar politiek engagement is Griet ook in tal van verenigingen en associaties actief geweest en dat is ze tot aan haar plotse overlijden gebleven. Op een bescheiden maar waar nodig doortastende wijze heeft ze ook mee geholpen om waar mogelijk het fameuze glazen plafond te doorbreken: zo werd ze in 1995 (!) onder meer het eerste vrouwelijke bestuurslid ooit bij onze in 1838-39 opgerichte Brugse zustervereniging het Genootschap voor Geschiedenis, genoegzaam bekend als 'de emulatie'⁸. *Think global, act local* was aan haar wel besteed. Juul en Griet woonden in hun gastvrije huis aan de Visserij in Gent met zicht op de ruïnes van de Sint-Baafsabdij. Samen met andere wijkbewoners hebben ze zich dan ook van bij de aanvang geëngageerd in de 'burgerbeweging' de Buren van de Abdij, die dit charmante maar door het stedelijk bestuur lang verwaarloosde monument bij tijd en wijle toegankelijk maakt en via publicaties de rijke geschiedenis van site en wijk in beeld brengt. Nog in Gent was Griet de stichtster en eerste voorzitter van de vereniging Vriendenkring van het stadsarchief Gent (Gent on files – gof). Een en ander verklaart de massale aanwezigheid van al wie met Brugse en Gentse geschiedenis en archivalia begaan is op haar uitvaartplechtigheid op 21 december 2019, een droeve dag.

Marc Boone, Gent, 7 februari 2020

---

⁶ Zie het overzicht in de bio-bibliografie (hierboven noot 3), p. 37-38.

⁷ Bij het ter perse gaan van dit in memoriam vernamen we ook het nieuws van het overlijden van Juul Verhelst op 27 juni 2020.

⁸ Ze bleef lid van het bestuur tot 2013. Typisch voor Griet is dat ze in de gelegenheidspublicatie naar aanleiding van 175 jaar Emulatie het precies over de vrouwelijke inbreng had: Griet Maréchal, Heidi, Marcella, Ghislaine, Magda en andere vrouwelijke auteurs, in: S.N., *Uit de korf van de Emulatie. Baanbrekende historische bijdragen in 175 jaar Handelings van het Genootschap voor Geschiedenis te Brugge*, Brugge, 2014, p. 49-52.